

כמות ואיכות

הכמות קדמה לאיכות בהשגה האנושית. חוש הראיה, החזק והמפותח ביותר בחמשת חושינו, ואחריו חוש השמיעה מתרשמים ראשית כל, ועוד ממרחק מהכמות, מהכמות במספר — ריבוי העצמים, ריבוי גוניהם וקולותיהם — או מהכמות במדה — גודל העצמים, גודל בליטת חלקיהם וגודל העצמה של תנועתיהם ובהיקותיהם וקולותיהם — ורק אחר כך מתפתחת התרשמות האיכות מתוך התרשמות הכמות עצמה, מתוך דמוי של גודל לגודל ועצמה לעצמה בכל המושג על ידי חושינו. תפיסת הכמות היא, איפוא תפיסת מציאות ראשונית-אחריתית, מקיפה כללית של עצמים והופעות ואינה מתעכבת על פרטיהם. ורק עם רבות הנסיונות והזכרונות מתבהרת מתפלגת מתוך השגה תמה-אחרותית זו אשר לאדם תפיסת הדשה, מצומצמת בהיקפה, מצומצמת מתוך שהיא נעצרת על ניגודים בעצמים והופעות, ניגודים מתבלטים בהריפות או מתמוגגים יחד מזינה הרמונית — היא השגת האיכות אשר לאדם.

ניתוח קצר זה של השגת הכמות והאיכות בא כגון לא לשם חקירה מופשטת. סגרו עלינו נתיבות הרבות מדורות ועמים רבים, סגרו עלינו נתיבות ספרות ואמנות ומחקר, משתגרות מסתבכות אלו באלו ומעמידות עמות אלו את אלו, והלב המשוע מתוך סבל, מתוך דכדוך ותהייה לדרך פשוטה וישרה, פונה בצד לו אל כל מה שנפתח וטוהר במעמקיו מתוך צער וקרבת תעיה מדובים כל כך, פונה אל ההשגה הנפשית המזוהה ככה בחביונה, האחת באמתה מני עולם ועד עולם. במעמקי ההשגה המטוהרה — כך מאמין הלב — יש עוד למצוא מחדש את הגלוי הבחיר, האלהי, את חזון האמת, חזון הדרך הישרה בחיים, בשם שמצאו את אלה בקדומים, בעוד לא נשתבש האדם בנתיבות וחשבונות רבים.

סגרו עלינו נתיבות. זנחנו את חזון הכמות, את התפיסה התמה-האחרותית, המקיפה, מתוך „שעור קומה“ וגודל ורוממות, אפקים ודורות לחוקים, מאחדות הכל להשבון עולם ו„תכלית“ עולם, לתביעת צדק נאולה בעולם; זנחנו את ממדי המציאות המיוחדת, האנושית, זו שבאה לידי גילוי מתוך סבל וכנחומים לסבל אשר לאדם, והתחלנו מתנאים בהבחנה הדקה המנתחת של האיכות, של האבסטרקציה ההגיונית האמנותית. התחלנו מייחדים לעצמנו, מתוך תהייה זלושה ממטרה מציאותית, אפקים רחוקים, דמיוניים בתוך כל פנה צרה, התחלנו מנקרים-מנתחים בלי הרף וקוראים בגאון, כאותו תרגול, „סקו-ריקו“ אדיר אחריו כל ניקור וניקור.

סגרו עלינו נתיבות. דוקא מתוך ההתעמקות הייתה היתה באיכות, בניתוח דק של דפרופי רגע מתעלמים, בניקור נועז-מתהדר בתוך פנות צרות וחבויות על פי טבען — גדלה-השתרנה עלינו כמות חדשה, כמות מהממת של פרורים בלתי מתלכדים; רבו עד לסחרור ראש הנתיבות, המסתבכות אלו באלו, ונעלמה הדרך הישרה זו שלמשיגי הכמות התמה-הראשונית היתה גלויה, בודאות עזה עד כדי אמונה לוחטת, „מראש מקדמי ארץ“ ועד „אחרית הימים“.

האם עלינו לשוב ולזנוח את חזון האיכות? לא, זאת איננו יכולים, אילו גם היינו רשאים. רוח היא באדם לחקור במופלא, להעמיק בחינתו והסתכלותו לתוך פנות חבויות. זו היא מציאות פסיכית, טבעית-הכרחית; הלא, כנזכר למעלה, מתפתחת תפיסת האיכות מתוך תפיסת הכמות עצמה.

סגרו עלינו נתיבות ספרות ואמנות ומחקר, לא מפני שרבות הן, אלא מפני שהן מתפתלות-אובדות בתוך מסבך לאין מוצא, מפני שאינן מחוברות בסופן,

אחדותית" — אין, איפוא, מוצא, אין ספלט אחר לאדם אלא להאחז אחיזה נאמנה במציאות, ביצירת המצי- אות „האנושית המיוחדת" על ידי עבודה וסבל בתוך העובדים והסובלים; רק על ידי כך אפשר לזכות ולה- גיע להבחנת הנבול והמדה, לאותם „שערי צדק" אשר בתפיסת ה„כמה", בוז שהשיגה את סבל האדם כפנס בהרמוניה הגדולה העולמית. גבול ומדה! — לא גזירת הכנעה, לא כבלי עבדות לשאיפות גאות-נועזות צפו- נים בצו שליט-מפלט (פ"א פתוחה) זה: בשורת הר- מוניה וחרות נאמנה הוא נושא למקשיביו, חרות מאבסטרקציות תועות-מתלבטות באפקי רגש ומחשבה מדומים, חרות מערכוביה הפקרית של „פרודים בלתי מתלכדים".

המדע, עד כמה שהוא ראוי לשמו, היה נאמן מעודו לצו יצירתי זה, שחותמו „אמת"; על כן גם מכוונים כל אלפי שביליו, מתוך נסיונות מלאי צניעות וחרדת רוממות והתמכרות עד להירוף נפש, לאותה „דרך גדולה, ישרה-מפולשה, אך אובדת בראשיתה ואחריתה תוך ערפלי רוים ונצחים". וכזמן מן הזמנים כודאי יתקרבו ההולכים בשבילי המדע מעברים שונים לדרך זו, ופתרונים נועזים לשאלת „מאין בידם — האמנם יישארו תועים במסבך דוקא אלה המתימרים להיות יורשי החזון, זה שידע עוד כפרומים את הדרך הגדולה והישרה? האמנם יישארו סבוכים, שכורים- משותקים ב„סוריהם הענוגים" דוקא אלה, שהיו צרי- כים, על פי יעוד עצמם, להאזין מתוך הבחנה דקה מן הדקה לאותה „רוח באנוש", לאותו רעד סתרים בנש- מה, שהוא מביא לידי טהרה — והטא, יזפי טרני — והפקדות משתוללת, רחמי אהבה עד למסידות נפש — ואכזריות נוקמת, ופעמים גם לידי מזיגת אימים של כל החפכים האנושיים יחד; לאותו רעד יוצר-הורם מתוך אמונה וכפירה, תפלת הודיה ומחאת מרד, שאינו מרפה עוד, לא בנצחונות וששונים ולא בכשלונות יגונים, מכל מי שעמד פעם בהשגה אנושית בחייו — ולא הוא רעד השאלה האלמת כלפי הגורל והנצח:

„לאן ולשם מה?"

מ. ב. לזבניק

רוגמת צלעות לחוט שדרה, לדרך אחת גדולה, ישרה- מפולשה, אם גם ראשיתה ואחריתה טובעות במרחקים ותהומות ונצחים. אנו לרוב מנקרים ומחטטים לאין סף באיכות של חזיונות סקריים, קטועים, ואפילו ילידי דמיונות בטלים, לא מפני שיש לנו צורך נפשי בכך, אלא מפני שאין אנו יודעים כמה לספק אותה תביעה אנושית-מסתורית להתכוננות מעמיקת, תביעה זו, שקיבלנוה כירושת מרום מידי גורל נעלם, על מנת למ- סוד אותם שוב בירושה לדרות יבואו גם בעל כרחם... טושטשה, עורפלה בנו תפיסת הכמות האחי- דותית, זו שהרנה מתוך גבולי ממשיות גסה ואכזרית- מדככת והתרוממה להשגה חובקת אופקי יצירה עול- מית) חותרת עד „תכלית" ביצירה זו ותובעת צדק והצדקה אחרונה לסבל אנוש עלי אדמות... נוה, נעלמה ממחשבתנו שאלת התמיד האורבת בנוסה: „מאין ולאן ולשם מה?" — והננו לרוב מתכוננים-מעמיקים כרג- עים וחזיונות קטועים, שהם מצטרפים יחד לתוהו אלם. הטוחן הטח בריחים, יפסיק סיבובם עם כלות קילוח הקמח; אולם הטוחן רוח — זה יהי מסובב את הריחים שלו בלי גבול ומדה. והאם לא ככה הם בכל העמים רוב בעלי ה„הבחנה הדקה" וה„טעם הדק", העושים ספרים ו„יצירות" בלי גבול ומדה?

גבול ומדה! — הרי אלה הם שערי צדק, שערי אמת ואחריות נפשית במבואי השנת ה„כמה". כל הת- הייות והתמיהות, כל יסורי החיפושים כבתוך אפלה אלמת באים פתאום לידי גאולה, לידי המית בשורת הנאולה, בהמצא בחזון דמות וגבול ומדה למה שהיה מקודם תוהו אורב ומאיים.

וכדאי להתעכב כאן על שאלה אחת מעוררת האנה מרובה בעת האחרונה ולהעיר, שבעצם אין להת- פלא כלל, אם אלה הרגילים לבלוע ספרות — ביחוד ספרות יפה — ללא גבול ומדה, בוחלים פתאום בקרי- אה, חדלים מסנות ספרים ומוציאים את „תקציבם" התרכותי על ביסורים בראי-נוע וכדומה. אם הרגל הק- ריאה הגביר בקרבם רק צמאון לגירויים סתם — אין מה שירדה את צמאונם זה באופן מתאים ונוח יותר מהתמונות המרצדות בראי-נוע על גבי הכר.

האם יש, איפוא, תקוה לאדם להחליץ מאותו מסבך ללא מוצא, שהוא מגיע אליו תמיד גם בנתיבות הרוח הכנות בראשיתן? הלא כך פותח האדם לעצמו כמה פעמים נתיב ישר מתוך השגה כנה ושאיפה טהורה ביותר, ופתאום הוא מתחיל מתהדר ביושר נתיבו וטו- הר שאיפתו, מתחיל לראות בנתיבו זה הזות הכל וכו- חרת הכל, הנבול והמדה נעלמים ואינם שומרים עוד צעדיו — והנה הוא כבר אחוז ומבוך כבתוך סורי עכביש לא נראים, אבל משתקים כל התעוררות כנה בנשמה... הלא ככה יש, והאדם יוצא לתבוע, בהתמר- מרות קדושה ומתוך רטט חזון בנשמה, עלבון עשוקים ואובדים — ועלבון עצמו חבוי בעלבונם — ופתאום הוא מתחיל נהנה משנב (ש' וג' סגולות) מלותיו ומ- עצמת השפעתן על השומעים או הקוראים — והנה הוא כבר משוחד, גונב ספוק רמיה ומסתבך בתוך „קורים עדינים" ללא מוצא. אכזרו הנבול והמדה, שגב המלים הדל מהיות מאורע נפשי גדול ברנע גילוי אנו- שי גדול, והאדם מתחיל להגביר שגב זה מתוך כוונה מחושבת, מתוך הכנה ויגיעה מרוכזת, מתוך שאיפה מטרידה-מסותרת, שאותם עשוקים ואובדים יראו רק בו גואל ומורה או נביא ומשורר, רק בו ולא באחרים, ב„להזימים רק אחרי כבוד ופרסום"... ומלים רודפות מלים ו„יצירות" נעומות על „יצירות", זרטט חזון, נעלם, משתתק ללא התעורר עוד.

האם יש, איפוא, תקוה לנפש האדם להחליץ פעם מאותם „קורים נעלמים", המתוחים על כל נתיבותיה כמתוך מארב תוהו, כמתוך אופל תהומות? „תפיסת הכמות היא תפיסת מציאות ראשונית-